

гайно необхідно переглянути та впровадити заходи щодо компенсації відсотків за кредитами.

Така політика повинна сприяти формуванню та підвищенню конкурентоспроможності підприємств плодоовочевого підкомплексу на світовому ринку шляхом встановлення мінімальних податків, надання субсидій та прямого обмеження імпорту плодоовочевої продукції. На рис. 2 розглянемо вплив зовнішньоторговельної політики на отримання певних конкурентних переваг на закордонному ринку. Такі переваги й будуть формувати конкурентоспроможність досліджуваних підприємств на міжнародному рівні.

Висновки. Для формування міжнародної конкурентоспроможності підприємств плодоовочевого підкомплексу південного регіону на основі державної політики необхідно передбачити використання механізмів кредитування експорту, страхування експортних кредитів від різноманітних ризиків, надання державних гарантій. Крім того, кредити повинні надаватися на тривалий період з урахуванням тривалості циклу виготовлення плодоовочевої продукції.

Також, під час формування конкурентоспроможності досліджуваних господарств в умовах України як члена СОТ, треба ширше використовувати важелі податкового регулювання. Адже одним з істотних факторів, який заважає підприємствам плодоовочевого підкомплексу вийти на зовнішній ринок, є завищені тарифи, що використовуються країнами – торговельними партнерами.

Література

1. Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г.Л. Азоев. – М. : Центр экономики и маркетинга, 2000. – 208 с.
2. Полянський В.Г. СОТ та перспективи розвитку підприємництва на конкурентоспроможність зовнішньоекономічної діяльності України / В.Г. Полянський // Актуальні проблеми економіки : наук. екон. журнал. – 2007. – № 3. – С. 37-42.
3. Сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.minagro.kiev.ua>

Королева Е.Г. Роль государственной поддержки плодоовощных предприятий в формировании их конкурентоспособности на внешних рынках

Обоснованы практические рекомендации относительно обеспечения стойкого экономического роста и конкурентоспособности предприятий плодоовощного подкомплекса, определения конкурентных преимуществ, расширения ассортимента и улучшения качества плодоовощной продукции в соответствии с требованиями внутреннего и внешнего рынков.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентоспособность предприятия, конкурентное законодательство, государственное регулирование.

Korolyova O.H. A role of state support of fruit and vegetable enterprises is in forming of their competitiveness at the oversea market

In the article the ground of practical recommendations is conducted in relation to providing of the proof economy growing and competitiveness of enterprises of fruit and vegetable subcomplex, determination of competitive edges, expansion of assortment and improvement of quality of fruit and vegetable products in accordance with the requirements of internal and external markets.

Keywords: competitiveness, competitiveness of enterprise, competition legislation, government control.

УДК 330.131.7:336.[71+717]

Доц. Л.В. Мороз, канд. екон. наук;
аспір. О.В. Сідак – Університет банківської справи
Національного банку України, м. Київ

БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Розглянуто суть банківських ризиків, подано їх характеристику і класифікацію. Досліджено вплив банківських ризиків на діяльність вітчизняної банківської системи.

Ключові слова: банківські ризики, банківська діяльність, кредитні ризики, банківська установа.

Вступ. У механізмі функціонування кредитної системи держави особлива роль належить банківським установам, які є багатофункціональними організаціями, що діють у різних сегментах на ринку позичкових капіталів. Банківські установи акумулюють основну частку кредитних ресурсів шляхом залучення вільних грошових коштів у суб'єктів підприємницької діяльності та населення і надають своїм клієнтам повний комплекс фінансових послуг, включаючи розрахунково-касове обслуговування, прийом депозитів, кредитування, купівлю-продаж та збереження цінних паперів і іноземної валюти та інші банківські операції і надання відповідних послуг.

Особливість банківських послуг полягає в тому, що вони мають властивість зростаючої вартості. Грошові ресурси, отримані від вкладників, не безкоштовні, а тому вони повинні бути використані так, щоб не лише повернути їх власникам, але й отримати їх збільшення, достатнє як для сплати відсотків за вкладками чи міжбанківськими кредитами, компенсації витрат, так і отримання хоча б мінімального прибутку для банківської установи. Основним принципом у роботі банківських установ є прагнення до отримання якомога більшого прибутку. При цьому обсяги можливого прибутку прямопропорційні ризику.

Як свідчить практика, ризик є невід'ємною складовою у будь-якій сфері економічної діяльності, особливо у діяльності банківських установ. Тобто для функціонування банківських установ ризик є постійною притаманною складовою і будь-яке рішення у банківській діяльності, що заслуговує на увагу, обтяжене ризиком, бо фінансова сфера взагалі, а банківська справа зокрема є дуже чутливою не лише до різноманітних соціально-економічних чинників, а й до політичних, природно – кліматичних тощо. Отже, у банківській діяльності йдеться про те, щоб взагалі уникнути ризику, а головне завдання полягає у тому, щоб раціонально управляти банківськими ризиками і якомога правильніше та ефективно оцінювати структуру та рівень ризику, здійснюючи ту чи іншу банківську операцію, прагнучи знизити ступінь ризику до мінімального рівня.

Отже, питання мінімізації банківських ризиків є досить істотним та важливим, а оцінка міри ризиків та сфера управління різноманітними ризиками і врахування їх у банківській діяльності є актуальною складовою як політики банківських установ, так і їх стратегії. Варто зазначити, що питання вивчення та аналізу банківських ризиків і їх мінімізації розглянуто у досить багатьох

наукових працях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених-економістів, а саме: А.О. Єпіфанова, А.М. Мороза, В.С. Стельмаха, Р.І. Тиркала та інших авторів.

Прагнення відобразити у розроблених методах раціональне та оптимальне управління банківськими ризиками привело до появи наукових розробок з теорії банківських, особливо кредитних відносин. Дослідження у цьому сегменті належать Г.Г. Коробовій, Ю.С. Маслаченкову, А.І. Ольшаному, В.Т. Севрук, Н.Є. Соколинській, Г.С. Пановій та іншим. В останні роки, з огляду на широке використання комп'ютерних та інформаційних технологій, істотно зросло число наукових робіт, у яких завдання управління ризиками банківських операцій вирішуються шляхом використання економіко-математичних методів моделювання. Щодо цього питання, то у вітчизняній науково-економічній літературі відомі роботи таких вчених-економістів та практиків, як В.В. Вітлінський, О.В. Пернарівський, В.К. Голіцин, І.В. Бушуєва та інших авторів.

Дослідження економічних явищ та процесів на сучасному етапі розвитку економіки спонукають до комплексного та системного використання надбань західної наукової школи з проблем банківських ризиків. У числі таких дослідників необхідно зазначити наукові роботи та практичні дослідження П. Гласермана, К. Лі, А. Бернстайна, Т. Дж. Долана, Дж. К. Ван Хорна, В. Лексіса, М. Льюїса, П.С. Роуза, Дж. Ф. Сінкі, С. Хьюза, Б. Едварда та інших. Проте питання впливу банківських ризиків на діяльність банківських установ та їх фінансові результати на сьогодні ще недостатньо повно вивчено і проаналізовано. Недостатність досліджень у цьому сегменті банківської діяльності зумовлює актуальність визначеної проблеми і потребує особливих досліджень як у сфері методології щодо мінімізації банківських ризиків, так і у сфері аналізу впливу їх на якість та прибуткову діяльність банківських установ.

Метою дослідження є розкриття проблеми управління банківськими ризиками та їх вплив на діяльність банківської установи зокрема і розвиток вітчизняної економіки загалом.

Виклад основного матеріалу. У механізмі функціонування кредитної системи держави велика роль належить банківським установам, які є багатфункціональними організаціями, що забезпечують акумулювання кредитних ресурсів з метою надання своїм клієнтам повного комплексу банківських послуг, як із розрахунково-касового обслуговування, так і кредитування, купівлі – продажу та збереження цінних паперів, іноземної валюти тощо.

Особливість банківської діяльності полягає в тому, що вона має властивість постійного залучення фінансових ресурсів, у вигляді депозитних вкладів та їх розміщення серед своїх клієнтів, у вигляді позик, з метою отримання прибутку у вигляді відсоткових доходів. Отримання прибутку постійно пов'язане із ризиком втрати не тільки відсоткових доходів, але і основного боргу, тобто грошових коштів.

Як свідчить практика, у процесі своєї діяльності перед банківськими установами постають різні види ризиків, що характеризуються між собою місцем та часом виникнення, зовнішніми та внутрішніми умовами, які впливають на них, способом аналізу ризиків і методами їхнього прояву. Крім то-

го, усі види банківських ризиків взаємозалежні і впливають на діяльність банку. Хоч незначна зміна одного із видів ризику істотно впливає на інші і зумовлює зміну майже всіх інших ризиків (рис. 1).

БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ	
Класифікаційні ознаки	Характеристика
Кредитний	Ризик невиконання позичальником зобов'язань щодо кредитора
Процентний	Небезпека фінансових втрат через коливання ринкових процентних ставок та зміну вартості кредиту
Валютний	Імовірність валютних втрат через зміну курсу іноземної валюти щодо національної в період між укладенням угоди і фактичними розрахунками за нею при здійсненні зовнішньоторгівельних, кредитних і валютних операцій
Курсовий	Ризик, що виникає у зв'язку з коливанням ринкової вартості валют
Інвестиційний	Імовірність виникнення непередбачених фінансових втрат у ситуації невизначеності умов інвестиційної діяльності
Інфляційний	Ризик, спричинений непередбачуваним зростанням втрат, внаслідок інфляційних процесів
Ціновий	Імовірність виникнення непередбачуваних фінансових втрат від зміни цін (вартості) на окремі фінансові інструменти
Податковий	Небезпека втрат, зумовлених змінами податкового законодавства (збільшенням ставок податків, відміною чи зменшенням податкових пільг, зміною термінів сплати податків тощо)
Портфельний	Сукупний ризик втрати капіталу, вкладеного у інвестиційний портфель
Трансляційний	Ризик валютних втрат від перерахування суми коштів з однієї валюти в іншу (при щорічній переоцінці валютного боргу)
Нових видів діяльності	Ризик, пов'язаний із запровадженням нових видів діяльності, у банківській установі таких як факторинг, лізинг тощо
Формування депозитної бази	Ризик, пов'язаний із необгрунтованою депозитною політикою банківської установи, невдалим вибором відсоткових ставок та неправильним формуванням кредитного портфеля
Поточних витрат банку	Ризик, пов'язаний із необгрунтованою політикою банківської установи у сфері витрат
Банківських зловживань	Ризик, пов'язаний із шахрайством та неправильною політикою банківської установи
Ліквідності банку	Небезпека втрат у випадку неспроможності банку покрити свої зобов'язання

Рис. 1. Класифікація банківських ризиків
(власна розробка на основі [1, с. 390-393; 2, с. 1221; 3, с. 26-30])

З метою ефективного управління банківськими ризиками необхідно правильно їх класифікувати, тобто проводити їх розподіл на чіткі групи за

відповідними ознаками та давати їм відповідну характеристику. Такий підхід дає змогу чітко визначати певне місце кожного виду ризику в загальній класифікаційній системі та створює можливості щодо ефективного застосування відповідних заходів зі зниження кожного окремо визначеного ризику. У банківській практиці банківські ризики прийнято класифікувати на окремо визначені групи. Залежно від сфери впливу чи виникнення банківського ризику, їх поділяють на зовнішні та внутрішні, тобто ті, що не пов'язані з безпосередньою діяльністю і ті, що пов'язані із специфікою діяльності банку, зокрема, кількістю та видами здійснюваних операцій, складом клієнтської бази, вмінням керування та процесами реалізації фінансових послуг тощо.

На сьогодні сфера послуг банківських установ істотно розширилась, на першому місці і надалі залишається така традиційна послуга, як надання кредитів підприємницьким структурам та фізичним особам. У кредитних відносинах важливе і досить істотне значення мають відносини між позичальником та банківською установою, а також такі важливі фактори як конкуренція, кредитоспроможність банку і платоспроможність позичальника тощо. У разі надання банком кредиту суб'єкту підприємництва або фізичній особі головною особливістю цього процесу та небезпекою є можливість того, що позичальник не тільки не зможе сплачувати відсотки за кредитом, але й повернути основної суми. Такі умови характеризуються процесами неповернення кредиту і мають назву кредитного ризику.

Зазвичай, масове неповернення позичених коштів призводить до того, що банк не в змозі вести подальшу банківську діяльність і може стати банкрутом. Кредитний ризик, як вважають автори Фінансового словника, – це імовірність невиконання позичальником своїх зобов'язань щодо кредитора – банківської установи [4, с. 391]. Варто зауважити, що кредитний ризик досить істотно залежить від організації кредитного процесу, який охоплює кілька важливих етапів, починаючи від розгляду заяви на отримання кредиту і закінчуючи його поверненням та сплатою відсотків. У кредитному процесі, на наш погляд, особливо важливим є вивчення платоспроможності позичальника та оцінювання ризику за його позичкою [6, с. 118].

З метою уникнення істотних втрат від неповернення кредитів необхідно вже на ранніх стадіях кредитного процесу будувати роботу щодо мінімізації ризику відповідно до кредитного класифікатора, який передбачає відповідне групування кредитів залежно від рівня ризику, а саме:

- кредити з найменшим ризиком;
- кредити з підвищеним ризиком;
- кредити з граничним ризиком;
- нестандартні, сумнівні кредити.

Кредитний ризик часто залежить не так від діяльності банківської установи, як від стану економіки країни, впливу зовнішніх факторів, а також і від виду самого кредиту, що надається позичальнику. Всі кредити класифікують за групами, наведеними на рис. 2.

Зменшити рівень кредитного ризику можна на основі відповідних заходів та методів, а саме: використання коштів резервного фонду; страхування

ризикую неповернення кредиту; страхування відповідальності позичальника за погашення кредиту; застосування рефінансування та диверсифікації кредитів; застосування консорціальних кредитів; застосування реальних гарантій та порук.

Класифікаційні групи кредитів	
За строками надання	коротко-; середньо-; довгострокові
За видами забезпечення	забезпечені, незабезпечені
За специфікою кредитів	банківські, державні, комерційні
За видами дебіторів	сільськогосподарські, промислові, комунальні
За напрямками використання	споживчі, промислові на формування оборотних коштів; інвестиційні, сезонні на усунення тимчасових фінансових труднощів, проміжні на операції з цінними паперами, імпорتنі та експортні
За розміром	малі, середні, великі
За способом представлення	вексельні, сезонні за допомогою відкритих банків

Рис. 2. Класифікаційні групи кредитів
(власна розробка на основі аналізу [3, 5-8, 11, 12])

Крім кредитного ризику, у своїй діяльності банківські установи мають остерігатися відсоткового ризику, який характеризується "небезпекою фінансових витрат через коливання ринкових процентних ставок та зміну вартості кредитів" [4, с. 392]. Зазвичай, відсотковий ризик виникає у випадках, коли не співвідносяться терміни повернення наданих у кредит (позику) коштів та залучених коштів, або ж, коли відсоткові ставки за активними та пасивними операціями встановлюють із використанням різних способів, тобто фіксованих ставок – квоти плаваючих і навпаки. Важливим аспектом у цьому може бути приклад, коли депозитні вкладення приймають на досить нетривалий термін, а позики видають на значний термін за фіксованими відсотковими ставками із розрахунку на те, що плаваючі відсоткові ставки не перевищать відповідний рівень.

На практиці виділяють такі основні види відсоткового ризику, як позиційний та структурний ризик. Позиційний ризик – це ризик, що зумовлюється якоюсь однією чітко визначеною позицією, на цей конкретний момент. Прикладом цього є те, що банк видав кредит із відсотковою ставкою, яка "плаває", тобто змінюється, при цьому невідомо, отримає банківська установа прибуток, чи матиме збиток. Водночас, структурний ризик – це ризик загалом по балансі банківської установи, спричинений відповідними змінами на грошовому ринку, пов'язаними із зміною відсоткових ставок. Отже, відсотковий ризик впливає як на баланс банку загалом, так і на умови окремих угод.

Окрім зовнішніх та внутрішніх факторів, що істотно впливають на модифікацію відсоткового ризику, існують ще й такі: зміни у портфелі активів та структурі пасивів; динаміки відсоткової ставки тощо. При цьому важливо визначити основні причини відсоткового ризику (рис. 3), з метою подальшої їх мінімізації.

Основні причини процентного ризику
Невірний вибір різновидів процентної ставки (фіксована чи плаваюча)
Непередбачуваність у кредитному договорі можливих змін процентних ставок
Зміни облікової ставки Національного банку України
Встановлення єдиного відсотка на весь термін користування кредитом
Відсутність у банку розробленої стратегії процентної політики
Невірне визначення вартості кредиту, тобто величини процентної ставки

Рис. 3. Основні причини відсоткового ризику
(складено авторами на основі [6, 7, 11, 12])

У особливо значних обсягах відсотковий ризик проявляється у банківських установах, які ставлять перед собою мету отримання спекулятивно-го прибутку, істотно завищуючи відсоткові ставки, а також ті, які не приділяють достатньо уваги до формування відповідних змін відсоткових ставок, залежно від ситуацій, що складаються на ринку позичкових капіталів.

Важливу роль у банківській діяльності відіграє валютний ризик. Адже, на сьогодні, валютні операції банку становлять досить істотний обсяг, поряд із кредитними операціями. Валютний ризик – це небезпека валютних, курсових втрат, пов'язаних із зміною курсів іноземних валют стосовно національної валюти, а також від зміни якості доходів, отриманих за кордоном, внаслідок їхньої конвертації у основну валюту [1, с. 149-157]. Інші види ризиків теж є дуже важливими у банківській діяльності, проте найбільше проявляється на практиці кредитний ризик, який і найбільше впливає на практичну діяльність банківської установи.

Аналізуючи вплив кредитних ризиків на діяльність банківської установи, можна стверджувати, що ці ризики є істотними у банківській діяльності. Так, протягом 2001-2007 рр. питома вага проблемних кредитів у кредитному портфелі вітчизняних банківських установ постійно зменшувалась і у 2007 р. становила лише 1,31 відсотка порівняно з 5,8 у 2001 р. (табл.). Проте, вже у 2008 р. цей показник істотно збільшився, а саме у 1,73 раза порівняно з 2007 р., а обсяги проблемних кредитів зросли у 2,8 рази у 2008 р. порівняно із 2007 р., а вже у 2010 р. вони становили 84 851,0 млн грн, тобто зросли у 4,7 рази, порівняно із 2008 роком (табл.). Звичайно, на ці показники істотно вплинула фінансово-економічна криза 2008-2009 років.

Традиційно у структурі кредитів за цільовими вкладеннями переважають кредити у поточну діяльність. Частка цих кредитів у загальному обсязі залишків за кредитами, наданими сектору нефінансових корпорацій, унаслідок зниження активізації кредитування інвестиційної діяльності, мала тенденцію до зростання (за рік – на 2.1 відсоткового пункту). Поряд із зростанням залишків за кредитами, наданими сектору нефінансових корпорацій, відбувалось і збільшення залишків за протермінованими кредитами – до 65,6 млрд грн. За 2010 р. їх приріст становив 13,2 млрд грн (у минулому році – 42,1 млрд грн і був зумовлений зростанням протермінованих, як у національ-

ній (на 3,4 млрд грн), так і в іноземній (на 9,8 млрд грн) валютах. Частка проблемних кредитів у загальному обсязі залишків за кредитами, наданими сектору нефінансових корпорацій, продовжила поступово збільшуватись і за звітний рік підвищилась з 11,3 до 13,1 відсотка.

За умови все ще нестабільного фінансового стану позичальників та високого рівня проблемної заборгованості, у 2010 р. продовжилось подальше щомісячне скорочення залишків за кредитами, наданими сектору домашніх господарств. За результатами року вони скоротились на 31,7 млрд грн, або на 13,1 % (у 2009 р. – на 14,0 %), і на 01.01.2011 року становили 209,5 млрд грн. Це відбулося за рахунок зменшення споживчих кредитів – на 14,2 млрд грн, або на 10,3 %, кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості – на 16,8 млрд грн, або на 17,0 %, та інших кредитів – на 0,7 млрд грн, або на 13,1 %.

Табл. Питома вага проблемних кредитів у кредитному портфелі у 2002-2010 рр., млн грн

Показник	Роки									
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Кредитний портфель	46736	73442	97197	156385	269688	485507	712384	747348	755030	
Проблемні кредити	2113	2500	3145	3379	4456	6357	18015	69935	84851	
Питома вага проблемних кредитів у кредитному портфелі, %	4,52	3,40	3,24	2,16	1,65	1,31	2,27	9,30	11,24	

Джерело. Розраховано авторами на основі [9, с.19; 10, с.71]

Варто зазначити, що у 2010 р. почався спад фінансово-економічної кризи і спостерігалась активізація кредитної підтримки банками вітчизняних суб'єктів підприємництва, підтвердженням чого стало зростання обсягів нових кредитів. Так, якщо у 2009 р. їх середній обсяг за попередні 12 місяців зменшився з 93,6 до 68,2 млрд грн, то у звітному році цей показник зріс до 91,0 млрд грн. Обсяг нових кредитів у грудні був найбільшим за останні два роки і становив 120,1 млрд грн. Обсяг нових кредитів, наданих сектору не фінансових корпорацій у 2010 р., в 17,9 раза перевищував обсяг нових кредитів, наданих сектору домашніх господарств.

Незважаючи на певні обмеження щодо кредитування фізичних осіб, сектором домашніх господарств за 2010 р. було укладено угод за новими кредитами на 27,0 % більше, ніж у попередньому році. Приріст спостерігається за кредитами овердрафт – на 9,3 млрд грн та на термін до 1 року – на 4,1 млрд грн. Натомість кредити з довшими термінами погашення зменшились на 1,1 млрд грн [2, с. 38-42].

Висновок. Отже, банківські ризики, особливо кредитні, істотно впливають на діяльність банківських установ. А тому постійно необхідно проводити політику щодо мінімізації банківських ризиків.

Література

1. Бідник Н.Б. Курсові коливання: фактори та їх вплив на економіку / Н.Б. Бідник, Х.В. Кузь // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.3. – С. 149-157.

2. Бюлетень Національного банку України : щомісячне аналітично-статистичне видання НБ України / 2011. – № 2 (215). – 199 с. – С. 38-42.
3. Галасюк В. Методи оцінки кредитоспроможності позичальників / В. Галасюк // Вісник Національного банку України. – 2002. – № 2. – С. 38-42.
4. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – Вид. 4-те, [перероб. та доп.]. – К. : Т-во "Знання", КОО; Львів : Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ. – 566 с.
5. Ковбасюк М.Р. Економічний аналіз діяльності комерційних банків і підприємств : навч. посібн. / М.Р. Ковбасюк. – К. : Вид. дім "Скарби", 2007. – 336 с.
6. Копилев І.Ю. Грошовий обіг, банки та кредит: наочний посібн. / І.Ю. Копилев, С.В. Кондратюк, О.В. Кондратюк. – Львів : Вид-во "Край", 2006. – 168 с.
7. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посібн. / В.В. Вітлінський, О.В. Пернарівський, Я.С. Наконечний, Г.І. Великоіваненко / за ред. В.В. Вітлінського. – К. : Т-во "Знання", КОО, 2000. – 251 с.
8. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія / Л.А. Лахтіонова. – К. : Вид-во КНЕУ. – 2007. – 387 с.
9. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2009 року // Вісник Національного банку України, лютий 2009. – № 2. – С. 19.
10. Основні показники діяльності банків України на 1 серпня 2011 року // Вісник Національного банку України, вересень 2011. – № 9. – С. 71.
11. Пернарівський О. Аналіз, оцінка та способи зниження банківських ризиків / О. Пернарівський // Вісник Національного банку України. – 2005. – № 4. – С. 44-48.
12. Романенко Л.Ф. Ризики в банківській діяльності / Л.Ф. Романенко, А.В. Коротаєва // Фінанси України : журнал. – 2004. – № 5. – С. 121-127.

Мороз Л.В., Сидак О.В. Банковские риски и их влияние на деятельность банковского учреждения

Рассмотрена сущность банковских рисков, дана их характеристика и проведена классификация. Исследовано влияние банковских рисков на деятельность отечественной банковской системы.

Ключевые слова: банковские риски, банковская деятельность, кредитные риски, банковское учреждение.

Moroz L.V., Sydak O.V. Bank risks and their influence are on activity of bank establishment

Essence of bank risks is considered, their description and conducted classification is given, Investigational influence of bank risks of the domestic banking system.

Keywords: banking risk, banking activities, ending risk, banking institution.

**УДК 336.71 Здобувач В.В. Пірог¹ – Університет банківської справи
Національного банку України, м. Київ**

**ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКІВ
З УРАХУВАННЯМ ВИКОНАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ
НОРМАТИВІВ НБУ**

Розглянуто динаміку дотримання банками України економічних нормативів НБУ, проаналізовано дотримання економічних нормативів кредитного ризику окремими комерційними банками, визначено причини погіршення якості кредитного портфеля банків і вплив сформованих банками резервів під знецінення за кредитами на ефективність їх діяльності.

¹ Наук. керівник: проф. О.Д. Вовчак, д-р екон. наук

Постановка проблеми. Банківська діяльність за своєю природою пов'язана з ризиками, спричиненими різними обставинами. Серед банківських ризиків особливого значення набувають кредитні ризики, які безпосередньо пов'язані з веденням банківської діяльності, забезпеченням умов стабільного надання кредитних ресурсів для потреб економічного зростання. Ефективність кредитної діяльності банків сьогодні є необхідним, якщо не вирішальним, чинником життєдіяльності банків, оскільки кредитний портфель становить, у більшості випадків, від третини до половини всіх активів банку. Це й зумовлює підвищену увагу до управління кредитним процесом загалом та кредитним ризиком зокрема.

Питання ефективного управління ризиками в банківській діяльності є предметом дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних авторів, зокрема: М.Д. Алексеєнка, О. Васюренка, В. Вітлінського, О. Вовчак, А. Герасимовича, О.А. Кириченко, В. Міщенко, А. Мороза, О. Пернарівського, Л. Примостки, Т. Савченка, Т. Смовженко, М. Савлука та ін. Проблем управління кредитним портфелем в умовах фінансової нестабільності досліджував А.Н. Зотов. Проблеми щодо аспектів кредитних ризиків висвітлено у працях Ж.М. Довгань, П. Ковальова, А.В. Миронова, Д.А. Петрова, О.І. Лаврушина, П. Логінова, Т. Стюарта, П. Роуза, Дж. Сінкі та ін.

Незважаючи на значний внесок учених у розроблення проблем кредитної діяльності, сьогодні питання якості кредитного портфеля потребують подальшої розробки як в теоретичному, так і в організаційно-практичному аспектах, оскільки характер діяльності комерційних банків в умовах фінансової нестабільності в економіці принципово змінився. Значну увагу потрібно сконцентрувати на вирішенні проблеми досягнення оптимального співвідношення між прибутковістю та ризикованістю банківських операцій з кредитування і виробленні зважених підходів до реалізації кредитної політики. Від структури та якості кредитного портфеля банку значною мірою залежить його стабільність, репутація та фінансовий успіх. Тому банки мають дуже ретельно аналізувати якість позичок, проводити незалежні експертизи великих кредитних проектів і заходів, виявляти випадки відхилення від сформованої ним кредитної політики.

Звідси об'єктивно виникає низка завдань з удосконалення підходів до оцінювання якості кредитного портфеля та застосування відповідного інструментарію управління кредитним ризиком банку. Вагому роль у цьому процесі відведено оцінці кредитної діяльності банку з погляду виконання економічних нормативів НБУ.

Метою роботи є дослідження динаміки дотримання банками України економічних нормативів щодо кредитної діяльності та підвищення їх ролі в оцінці якості кредитного портфеля банків.

Виклад основного матеріалу. Кредитні операції займають найбільшу частку в активних операціях банку. Вони є одним із найефективніших, тобто прибуткових способів розміщення ресурсів банку, водночас – це найбільш ризикований вид операцій банку. Кредитні операції формують кредитний портфель банку. Він відображає ринкову позицію банку, його бізнес-strate-